

KRISTIAN KOSONEN VUOSALMEN SOTAVANGIT

BAZAR

KRISTIAN KOSONEN

**VUOSALMEN
SOTAVANGIT**

BAZAR

© Kristian Kosonen ja Bazar Kustannus 2023

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

ISBN 978-952-376-638-9

Taitto: Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale
Painettu EU:ssa

Ukin,
sotavangiksi jääneen Erkki Kososen muistolle

1

VUOSALMI, KARJALAN KANNAS HEINÄKUUN ALUSSA 1944

Vuoksen pinta näytti siltä kuin se olisi kiehunut. Vesipatsaita nousi korkeuksiin ja miljoonat sirpaleet ja luodit puhkoivat joen pintaa. Puita kaatui ryskyen rannoilla virran vietäviksi. Vasikkasaareen kulkenut ponttonisilta sai täysosuman ja räjähti kappaleiksi. Parvi venäläishävittäjiä rynnäköi aseet laulaen kohti Äyräpään harjua, jota pitkin suomalaisten kiusallinen sillanpääasema sijaitsi. Meteli yltyi kaikkialla korviahuumaavaksi. Uusi sotaisa päivä Vuosalmen rintamalla oli juuri alkanut.

Joessa kellui ruumiita, varusteita ja rikkiammuttujen veneiden palasia. Virta kuljetti niitä kohti itää. Näkymä oli hirvittävä ja lohduton, mutta suurtaistelun keskellä ei sen kummallisempi kuin eilinenkään.

Keskikesän aamupäivä oli kauneimmillaan. Aurinko paistoi lähes pilvettömältä taivaalta, muutama suurehko kumpupilvi leijaili muotoaan muutellen sinessä.

Pari haavoittunutta suomalaissotilasta oli joutunut veden varaan. Epätoivon vimalla, vähäisillä voimillaan he yrittivät taistella voimakasta virtaa vastaan. Kädet kauhoivat vettä, kasvot kävivät tämän tästä pinnan alla. Sodan pauhu peitti avunhuudot alleen.

Raskaan kranaatinheittimen ammus päätti toisen sotilaan kamppailun, räjähdys nosti hänet korkeuksiin. Rieka-leiksi repeytynyt ihmispoloinen sinkoutui ilmojen halki kuin räsynukke. Katkenneet käsivarsi ja sääri kulkivat verisen vesimassan keskellä. Nuoren suomalaissoturin kuolema oli ehkä armollinen ja nopea muttei missään nimessä kauris tai kunniakas.

Ruumis mätkähti lyhyen ilmalennon jälkeen veteen. Kuolleen kasvot kääntyivät hitaasti syvyyksiä kohti, vain takaraivo jäi pinnalle. Vaaleat pellavaiset hiukset heiluivat virran mukana edestakaisin kuin vesiheinä.

Toisen haavoittuneen voimat loppuivat nopeasti. Kalpeat, kauhistuneet kasvot viipyivät yhä kauemmin pinnan alla. Kädetkään eivät jaksaneet enää kauhoa vettä. Pään ympärille kiedottu veren tahrима sidekääre oli irronnut, sen toinen pää kellui jo veden pinnalla. Viimeisen eläimellisen avunhuudon jälkeen miesparka painui lopullisesti tummanpuhuvaan hautaansa.

Tuskin kukaan oli huomannut näitä karuja ihmiskohtaloita, joita oli ollut ja tuli olemaan näinä päivinä aivan liikaa.

Suomalaiset eivät jääneet sodankäynnissä pekkaa pahemmiksi. Tykistö tulitti raivokkaasti ja tarkasti venäläisryhmyksiä Äyräpään harjun eteläpuolella. Stuka-syöksypommittajalaivue pommitti kauempana vihollisen huoltoyhteyksiä. Jalkaväki iski harjulle kaivetuissa asemissaan venäläisten rynnäköit itsepintaisesti yksi toisensa jälkeen takaisin. Tappiot olivat molemmilla puolilla hirvittävät.

Kummallekaan osapuolelle ei ollut lainkaan epäselvyyttä, mikä oli taistelun strateginen merkitys. Venäläiset tiesivät, että heidän oli vallattava ensin etelässä Äyräpään harju, ennen kuin he pystyisivät edes suunnittelemaan lopullista rynnäkköä Vuoksen ylitse. Suomalaisten oli taasen pidettävä

sillanpää ja Vasikkasaari mahdollisimman kauan, jotta he se saisivat Vuoksen pohjoispuolella peltokankaiden takana olevat puolustusryhmitykset ja asemat lopullisesti valmiiksi. Molemmat osapuolet taistelivat kuumeisesti myös aikaa vastaan.

Varsinkin venäläiset tiesivät, etteivät he voineet loputtoman kauan hakata päätään verille täällä pohjoisessa. Kilpajuoksu Berliiniin oli jo alkanut, eikä venäläisille tullut mieleenkään hävitä sitä kisaa. Puna-armeija oli kesäkuun alkupuolella iskenyt suomalaisten kimppuun hirvittäväällä voimalla, mutta alkuhapuilun jälkeen suomalaisten puolustukseen oli tullut aimo annos päättäväisyyttä ja sitkeyttä. Peli oli siis yhä kesken ja aseiden täytyi vieläkin puhua.

Vuoksen pohjoisrannalla vallitsi melkoinen kuhina, kun suomalaissotilaat täyttivät velvollisuuksiaan. Kranaatteja putoili ympäristöön. Maapaakkuja sinkoutui ilmaan ja puita ryskyi nurin. Lähellä olleen peltopahasen polvenkorkuinen heinikko heilui kranaattien räjähdysten ilmanpaineesta kuin hirmumyrskyn kourissa. Aivan rannassa kellui täysosuman saaneen laiturin palasia ja muuta sodan sälää vaatteista tyhjiin ammuslaatikoihin. Kaksi rikkiammuttua veneenpahaista oli hylätty hieman sivummalle. Suomalaisen kuljetuskalusto Vuoksen yli oli käymässä auttamattomasti vähiin.

Kiire oli kova. Ammuslaatikoita nosteltiin veneisiin, joista useat olivat hädin tuskin vesikelpoisia. Juuri rantaan saapuneesta puuveneestä autettiin haavoittuneita rantaan. Helpotus paistoi erään erittäin nuoren käsivarteensa haavoittuneen silmistä. Sätkä roikkui melkein loppuun poltettuna suupielestä. Veri puski käsivarren ympäri käärityn siteen läpi. Vaaleat hiukset olivat liasta ja hiekasta täysin takussa. Sileät, poikamaiset kasvot olivat hyvin kalpeat,

pitkä viiltohaava koristi toista poskipäätä. Vammoilla ei ollut nuorukaiselle väliä, hän oli pääsemässä pois tästä hirtävistä helvetistä.

Samassa lähelle osunut kranaatti pakotti suurimman osan sotilaista maastoutumaan. Toinen seurasi heti perästä. Käsivarteen haavoittunut nuorukainen kyyhötti polvillaan veneen vieressä, painoi päätänsä jalkojensa väliin ja nyyhkytti:

– Ei enää. Älä herranjumala vie enää.

Tilannetta johtava pitkänhuiskea, rähjäisen näköinen kapteeni ei ollut tehnyt elettäkään suojautuakseen. Hän tumpppi savukkeensa suurieleisesti saappaansa alle, korjasi suikkansa asentoa päässään ja alkoi karjua kuin heikkopäinen:

– Vauhtia, jumalauta! Harjulle pitää saada ammuksia ja haavoittuneet hoitoon. Ja tämä ranta pitää saada nopeasti tyhjäksi. Meitä on tässä läjässä aivan liikaa poru...poru...porukkaa.

Kapteenin ääni särkyi. Hän keräsi keuhkonsa täyteen ilmaa ja mylvi silmät apposen auki entistä kovemmin:

– Liikettä, miehet! Aikataulut! Aikatauluista täytyy pitää kiinni.

Sotilaat nousivat pystyyn ja jatkoivat töitään kapteenia kulmiensa alta mulkoillen. Haavoittunutta taluttanut jo ikääntynyt sotamies ei peitellyt kiukkuaan, hän mulkaisi kaikkein vihaisimmin upseeria ja murisi partaansa:

– Niinkö meinaat, kusipää. Ei kai näitä ihmispoloisia ja muutakaan rompetta saa pelkällä ajatuksen voimalla siirtymään.

Pienen ähkinän jälkeen sotamies jatkoi purkaustaan:

– Ja ne aikataulut voit työntää syvälle perseeseesi, helvetin riihitonttu.

Kapteeni ei epäsotilaallista käytöstä huomannut. Hänen mielenkiintonsa kiinnittyi sotilaaseen, joka saapui juuri uimalla rantaan. Määrätietoisin askelin kapteeni käveli käsillään polviinsa nojaavan sotilaan eteen, joka pelkissä alushousuissaan näytti jäntevältä.

– Kukas helvetin uimamaisteri te olette?

Kapteenin katse tutki miehen kauttaaltaan salaman-nopeasti. Vammoja ei näkynyt, vain pari naarmua siellä täällä.

– Kenen luvalla te olette ylittänyt virran, sotilas?

Sanojensa painoksi kapteeni laski kätensä vyöhönsä kiinnitetyn nahkaisen pistoolikotelon päälle.

Rättiväsnynt suomalaisoturi suoristi hitaasti vartalonsa. Tasattuaan vielä hetken hengitystään hän käänsi vihdoin silmänsä kohti edessään seisonutta upseeria. Utuinen katse oli välinpitämätön mutta toki myös väsynyt. Tuiki tavallisen näköiset kasvot ja lihaksikkaat käsivarret olivat huomiota herättävän ruskettuneet, muu vartalo oli vitivalkoinen. Kaikesta näki, että mies oli viettänyt varmasti melkoisen tovin jo taivasalla auringonpaisteessa. Hänen sotaretkensä oli ollut todennäköisesti pitkä, sillä mikään pojankloppi mies ei enää ollut. Hiukset olivat ohuet ja kasvoilla näkyi uurteita.

Suuri räkäklimppi lensi miehen suusta kapteenin jalkojen eteen. Kapteenilla menivät välittömästi puurot ja vellit sekaisin. Kulmikkaat, uupuneet kasvot lehahtivat kirkkaan-punaisiksi. Mustat kulmakarvat pomppivat edestakaisin ja leuka loksautti auki. Hän kaivoi Beretta-pistoolin käteensä ja alkoi melskata asettaan samalla heristellen:

– Jumalauta, mies! Vastatkaa! Vastatkaa, mistä olette tulossa?

Lähes ilkosillaan seisova mies veti syvään henkeä ja murahti:

– Minulle riitti. Tee paskiainen mitä haluat minulle, mutta takaisin en mene. En tapa tässä elämässä enää yhtään ihmistä.

Ääni tuli kuin haudan takaa.

Uusi räkäklimppi lensi kapteenin jalkoihin. Kauempana räjähtäneen kranaatin ilmanpaine hönkäisi vaisuna rantaan asti. Kumpikaan heistä tuskin edes huomasi sitä, he vain tuijottivat väsyneillä silmillään toisiaan. Kapteeni rauhoittui yllättäen ja työnsi pistoolin takaisin koteloon. Hälinä ja touhuaminen ympärillä jatkuivat keskeytyksettä.

Kapteeni, joka oli itsekin lähes loppuun ajettu ihmisraunio, oli vihdoin tajunnut, mistä oli kyse. Edessä seisova puolialaston mies oli astunut sellaisen rajan yli, jossa mil-lään ei ollut enää väliä, ei edes henkirievulla. Kapteenilla itselläkään ei ollut siihen enää kovin pitkä matka.

Sympatia ja yhteenkuuluvuuden tunne heräsivät kapteenin mielessä, vaikkei niin olisi armeijan hierarkian ja sääntöjen mukaan kuulunutkaan tapahtua. Hän päätti vaihtaa taktiikkaa, turha äkseeraaminen voisi räjäyttää tilanteen kaikkien osapuolten silmille.

– Koettakaa löytää jotain vaatetta päällenne ja menkää tuonne sivummalle hetkeksi odottamaan. Kun olemme saaneet tämän hässäkän hoidettua, katsotaan teidän tilanteenne sitten ihan rauhassa lävitse, kapteeni sanoi äänellä, joka oli täysi vastakohta hänen äskeiselle melskaamiselleen.

Kapteenin puhe osui maaliinsa. Vaatteeton sotilas pyyhkäisi märät hiussuortuvat otsaltaan ja nyökkäsi vaisusti. Hitaasti laahustaen, kylmästä hytisten hän lähti kapteenin osoittamaan suuntaan. Toki käpykaartiin lähtenyt mies ymmärsi, että hänen teoillaan olisi seuraukset, mutta juuri tällä hetkellä hän ei jaksanut ajatella niin pitkälle. Ehkä huomenna.

Kapteeni katsoi hetken mietteliäänä miehen perään. Vastaavanlaisia tapauksia alkoi olla jo ihan liikaa. Loistavat sotilaat, jotka olivat aina taistelleet ja palvelleet isänmaataan pyyteettömän urheasti, oli ajettu vuosien teräshelvetissä loppuun. Tosin lyhyt lepo ja apetta suolenmutkaan saivat suurimman osan näistä sotilaista palaamaan etulinjaan täyttämään velvollisuuttaan. Kapteeni uskoi vahvasti, että hänen äsken kohtaamansa mies oli juuri tällainen tapaus.

– Vauhtia, jumalauta! kapteeni möykkäsi pian vanhaan malliin.

Aamupäiväksi riitti vielä yllin kyllin tehtävää.

Alikersantti Mikko Peitsaro käveli konepistooli hihnasta olalla roikkuen rantaa kohti. Katse oli jämähtänyt kuluneiden saappaiden kärkiin. Polvenkorkeinen heinikko kahisi housuja vasten. Harmaa kesäpusero oli selkämyksestä kauttaaltaan hien kostuttama. Rispaantunut lakki keikkui takaraivolla. 33-vuotias Peitsaro oli hyvin väsynyt, sen näki lyhyestä, vähän vaappuvasta askelluksestakin. Aivan kuin pienikokoinen Peitsaro olisi ollut pienessä laitamyötäisessä.

Raskas kranaatti räjähti melko lähellä. Peitsaro painui hieman laiskasti vatsalleen ja antoi ilmanpaineen sekä muutaman sirpaleen viuhua ylitseen. Uupumuksesta kirvelevät silmät painuivat kiinni. Nälkä kurni suolissa ja janokin vaivasi.

Peitsaro tunsu suunnatonta halua ottaa pienet nokoset tässä vihreällä petillä. Hän ei muistanut, milloin oli viimeksi ummistanut kunnolla silmänsä. Unta olisi tuskin tarvinnut kauan odotella, vaikka ympärillä vähän paukkuikin.

– Peitsaro, herätys, viereen saapunut vänrikki Erkki Pulli tokaisi hyväntuulisesti. – Hätistä unimatti hittoon ja käy hommiin. Sanojensa päälle hän painoi upseerin-

suikkansa tiukemmin päähänsä. Hän oli ehtinyt jo ajat sit-
ten pystyyn.

Peitsaro könysi vaivalloisesti ylös. Pulli katseli virnistel-
len, silmät sirrillään alaisensa edesottamuksia. Ensinäke-
mältä ei olisi voinut uskoa, että tuo kömpelösti liikkuva,
hiukan surumielisen näköinen alikersantti oli yksi komp-
panian parhaista sotilaista ja todellinen aseveli.

– Ai hitto, kun olisivat pienet tirsat maittaneet, vänrikki.
Taidan alkaa olla liian vanha näihin hommiin, Peitsaro
tuumasi jaloilleen päästyään nasaalilla äänellään ja korjasi
lipaspussin asentoa kupeellaan.

Miesten katseet kohtasivat. Pullilla välkkyi iänikuinen
virne silmäkulmissa ja suupielissä. Hiki kiilteli laihoilla,
sänkisillä poskilla. Kireälle vedetty rähinäremmi ja tykö-
istuva kesätakki korostivat vartalon sopusuhtaisuutta.
Kädet lepäsivät rennosti rinnalla roikkuvan konepistoolin
päällä. Koko Pullin olemus huokui elinvoimaa ja rentoa
rempseyttä, johon ei edes sota ollut saanut tehtyä suurem-
pia kolhuja.

Peitsaron paksut takkuiset hiukset puskiivat lakin alta ot-
salle. Muutama suortuva muuten ruskeasta hiuskuontalosta
ja parransängestä oli jo ottanut harmaata sävyä. Laihoilla,
ruskettuneilla kasvoilla näkyi uurteita. Jykevä, hieman ala-
parentainen leuka roikkui rintaa vasten.

Pulli hymähti:

– Siltä sinä, Mikko, jo näytätkin. Vaivaistalossa näkee
virkeämpää porukkaa kuin sinä.

Peitsaro hymyili mutta vain silmillään. Hän korjasi kone-
pistoolin asentoa olallaan ja murahti:

– Jatketaan. Se meitin vene taitaa lähteä ihan justiinsa.

Kranaatti räjähti kauempana rannassa, tällä kertaa kum-
pikaan miehistä ei tehnyt elettäkään suojautuakseen.

He olivat tulossa jalkaväkirykmentti 7:n esikunnasta. Vänrikki Pulli oli saanut käskyn komppanianpäälliköltään käydä esikunnassa setvimässä tulenjohton puolesta uusien pistemaalien sijainteja sekä muita puolustukseen liittyviä tärkeitä tekijöitä aina huollosta haavoittuneiden evakuointiin. Sillanpää oli piikki vihollisen lihassa, mutta suomalaisten yhteydet olivat pahasti koetuksella vesistön ja vihollisen raivokkaan epäsuoran tulen takia. Koko edellinen yö oli mennyt erilaisten asioiden hoitamisessa, ja nyt heidän oli aika palata Vuoksen yli aitiopaikalle eli Äyräpään harjulle.

Alikersantti Peitsaro oli lähtenyt mukaan vähän kuin siipimieheksi. Jos Pullille olisi reissun päällä sattunut jokin ikävä takaisku, Peitsaro olisi tarvittaessa vienyt tiedot perille. Varsinkin tulenjohton puolesta saatu tehtävä oli hyvin tärkeä, Pullilla oli kupeella roikkuvassa karttalaukussaan tarkat tiedot uusista pistemaaleista ja päivitetty tiedustelutulokset vihollisen liikkeistä Äyräpään harjun eteläpuolella.

Samassa vihollisen tykistötuli kiihtyi huomattavasti. Suomalaiset vastasivat tuleen. Kirkkaansininen taivas täytyi yhtäjaksoisesta ulinasta, joka kuitenkin peittyi nopeasti räjähdysten hirvittäväan pauhuun. Vuoksen pinnasta nousi tauotta ilmaan korkeita vesipatsaita. Rannassa rytisi jälleen puita nurin. Äyräpään harju oli yhtä tulimerta. Vihollishävittäjät olivat lentäneet matkoihinsa. Tykistötuli otti hetkessä taistelukentän herruuden.

Pulli ja Peitsaro pistivät juoksuksi. Aika oli käymässä vähiin. Jos tulitus kiihtyisi vielä, heidän ei kannattaisi edes koettaa onneaan Vuoksen ylittämässä. Silloin heidän täytyi vain jäädä odottamaan rauhallisempaa hetkeä, jonka tarkasta ajankohdasta ei ollut suurtaistelun keskellä mitään takeita. Ei, heidän oli päästävä joen yli nyt, koska tärkeät tiedot oli saatava perille.

Rannasta kannettiin kovalla kiireellä viimeisiä haavoituneita suojaan. Pari sadeviittoihin käärittyä kaatunutta jäi veneisiin odottamaan vuoroaan. Heillä ei ollut kiire enää minnekään.

Pikavene, jonka kyytiin Pullin ja Peitsaron oli tarkoitus nousta, oli jo valmis lähtöön. Kuski viittoili veneen vieressä vimmatusti. Hän halusi päästä jo liikkeelle, vaikka viralliseen lähtöaikaan oli vielä pari minuuttia aikaa. Onneksi ammukset ja muut tarvikkeet oli saatu jo lastattua kyytiin. Lähellä räjähtänyt kranaatti sai kuskin vetämään hartiat kyyryyn, kirosanatulva jäi kasvavan metelin alle. Vanhahkon nostomiehen ilme oli pelokas ja kärsivä.

Kapteeni, joka oli vastuussa Vuoksen pohjoisrannan rantakaistaleesta, katseli mielteliäänä taivaalle eikä välittänyt ympärillä räjähtelevistä kranaateista vielääkään tuon taivaallista. Hänen työnsä alkoi olla valmis, ainakin hetkeksi. Väsynein askelin hän lähti kävelemään rannasta pois päin.

Pulli ja Peitsaro hyppäsivät pikaveneen kyytiin. Kuski möykkäsi lähes itsehillinnän menettäneenä Pullin suuntaan:

– Jumalauta, vänrikki, vauhtia! Meidän pitää päästä liikkeelle tai olemme kohta kalojen ruokaa.

– Turpa kiinni, mies! Pulli ärähti ja otti paikkansa keskituhdolta. Peitsaro asettui viereen ja painoi lakkinsa syvemmälle päähänsä. Sitten hän nosti konepistoolinsa piippu pystyssä jalkojensa väliin. Joessa räjähtänyt kranaatti heitti ämpäritolkulla vettä heidän päällensä. Kuski työnsi samassa veneen vesille ja mylvi:

– Nyt mentiin!

Istuttuaan peräpenkille ja saatuaan moottorin käyntiin hän mutisi vielä itsekseen:

– Saatana, loput saavat jäädä kyydistä.

Muutamaa sekuntia myöhemmin pikavene kiisi jo kohti Äyräpään harjua.

Kylmät väreet kulkivat Peitsaron selkäpiissä, ja tuima katse päylyi puolelta toiselle. Pelko kuristi kurkkua, avuttomana oleminen kuin tarjottimella tässä venepahaisessa oli kaikkein pahinta. Ote konepistoolin piipusta tiukkeni. Nyt menttiin pelkällä tuurilla.

Pikaveneen vauhti saavutti huippunsa. Vielä muutama sekunti niin he olisivat perillä. Vihollistykistön moukarointi kiihtyi entisestään.

Vettä pärskyi ilmaan kaikkialla. Lankunpaloja ja muuta rojua putoili miesten niskaan. Sirpaleita napsahteli veneen kylkiin, ja rei'istä virtasi vettä veneen pohjalle. Meteli äityi yhtäjaksoiseksi pauhuksi. Räjähdysten tekemät aallot panivat veneen pommipimaan kuin myrskysyvä.

Peitsaron katse jäähmettyi kuolleeseen suomalaissotilaiseen, joka paiskautui vesipatsaan keskellä ruumis riekaleina. Näky oli epätodellinen. Aivan kuin jokin yliluonnollinen voima olisi päättänyt nöyryyttää hukkunutta sotilasta vielä viimeisen kerran. Muutaman sekunnin ilmalennon jälkeen ruumis mätkähti vedenpintaan. Peitsaro käänsi katseensa veneen pohjaa kohti ja huokaisi syvään. Kuinkahan monta aseveljeä tuohon helvetin virtaan oli jo hukkunut.

Vieressä istuva, tavallisesti tunteensa kurissa pitävä Pulli veti päätään hartioittensa väliin ja huudahti pelonsekaisella äänellä:

– Jumalauta, nyt on henkiriepu kortilla.

Pullin huuto kaikui kuuroille korville, meteli peitti kaiken muun alleen.

Samassa melkein veneen viereen osui kranaatti. Vettä kävi jälleen korkeuksissa ja kyydissä ollut kolmikko kastui lopullisesti läpimäräksi. Lyhyen hetken näytti ja tuntui siltä,

että vene kaatuisi nurin, mutta onni kulki yhä heidän mukanaan. Parin kunnan pompun ja heilahduksen jälkeen veneen matka jatkui täyttä vauhtia.

Kuski näytti siltä, että sekoaisi hetkenä minä tahansa. Hän ohjasi venettä rinta reisiä vasten painautuneena ja ylisuuri sotilaslakki silmillä. Oikea käsi puristi ohjaussauvaa rystyset valkoisina, vasen käsi tärisi. Alaleuka väpätti kuin horkassa, sylkeä poreili alahuulella. Ihme, että miesparka sai pidettyä veneensä edes jotenkin kurssissa.

Pulli katsoi ympärilleen suu mutrulla ja silmät viiruina, ilme oli kerrankin vakava. Molemmat kädet hivelivät poikkittain reisien päällä olevan konepistoolin pyörölipasta. Upseerinsuikka oli kastunut jo läpimäräksi. Hän pyyhkäisi otsansa kuivaksi hihaansa ja karjaisi veneen kuljettajalle:

– Vauhtia!

Kuski ei kuullut vieläkään mitään eikä sillä ollut mitään väliä. Kaasu oli pohjassa.

Pulli ymmärsi, ettei virran yli ollut enää kohta menemistä, koska vihollisen tulivoima alkoi olla sietämättömän rajua. Tähän vielä venäläisten ilmavoimat mellastamaan, niin heillä ei olisi ollut mitään mahdollisuuksia päästä hengissä takaisin Äyräpään harjulle. Onneksi puna-armeijan lentokoneet viipyivät juuri oikealla hetkellä poissa, mikä oli erittäin kummallista.

Kolikolla oli myös toinen puoli, koska jossain vaiheessa heidän olisi pakko perääntyä harjulta Vuoksen pohjoispuolelle. Tapahtuisiko se käskystä vai vihollisen painostuksen vuoksi, olivat kysymyksiä, joihin ei vielä tiedetty vastauksia. Varmaa oli, ettei joen ylitys olisi kummassakaan tapauksessa helppo. Todennäköisesti heidän tulisi uida kovassa virrassa, hirvittävässä teräsmyrskyssä, koska nopeasti kulkevia pikaveneitä oli enää pari jäljellä ja tuskin

niitäkään perääntymisen alkaessa. Lossikin, joka oli ollut käytössä taistelun alussa, oli poissa pelistä. Sen vaijeri roikui virran päällä. Sillanpään suomalaispuolustajien osa ei ollut siis kadehdittava, mutta silti he eivät halunneet antaa vihollisen tulijyrän edessä periksi.

Pulli oli sinut kuoleman kanssa. Temperamenttinen, uhkarohkea upseeri oli ajat sitten tajunnut, ettei hän pelkillä sotataidoilla todennäköisesti selviäisi tästä koettelemuksesta hengissä. Onni oli kulkenut aina tähän päivään asti uskomattomalla tavalla hänen mukanaan, mutta jossain vaiheessa tuurin oli pakko loppua. Ei sen väliä, Pulli järkeili mielessään. Vain isänmaalla ja aseveljillä oli hänelle enää merkitystä.

Samassa veneen nokka osui rantahiekkaan. Kuski sammutti salamannopeasti moottorin ja hyppäsi ikäisekseen yllättävän ketterästi rantaveteen. Takana vedessä räjähtävän tykinammuksen ilmanpaine heitti hänet samassa päistikkaa vatsalleen, vettä lensi massoittain hänen päälleen. Kauhuissaan hän alkoi rantavedessä maaten tutkia käsillään, oliko hän haavoittunut. Ei vielä, mutta paniikki teki jo tuloaan.

Pulli tarttui miestä rinnuksista ja alkoi retuuttaa tätä pystyyn.

– Rauhoittukaa! Vene tyhjäksi laatikoista! Pulli möykkäsi.

Nostomies totteli vastahakoisesti. Surkeana kuin uitettu koira hän alkoi nostella ammus- ja muonalaatikoita rantahiekalle. Peitsaro jäi auttamaan, mutta Pulli kiirehti täyttämään muita velvollisuuksiaan. Jostain rannan kätköistä oli tulossa lisää sotilaita avuksi. Vihollistulitus ei osoittanut mitään hiipumisen merkkejä, ehkä päinvastoin.

Raju raskaiden kranaatinheittimien tuliryöppy pakotti rannassa olevat miehet lopulta suojautumaan. Peitsaro

makasi vesirajassa vatsallaan ja painoi poskeaan ranta-hiekkaan. Kädet suojasivat parhaan mukaan konepistoolin tärkeimpiä osia. Vaatteet olivat jo litimärät. Hengittäminen kävi vaikeaksi. Lipaspussi, joka oli jäänyt Peitsaron alle, painoi epämukavasti nivusta.

Peitsaro sulki silmänsä ja odotti kärsivällisesti. Jossain lähellä haavoittunut karjui tuskissaan. Ääni hukkuu kuitenkin terävien räjähdysten paukkeeseen.

Märkää hiekkaa puski Peitsaron suuhun. Hän käänsi päänsä sivulle ja sylkäisi suurimmat hiekat ulos. Silmät pysyivät kiinni. Lankunpätkä putosi alaselän päälle, ja hirtittävä meteli koski korviin, aivan kuin joku olisi käänneilyt terävää rautapiikkiä korvakäytävissä. Kaiken pauhun keskellä hän tunsi itsensä hyvin mitättömäksi ja pieneksi.

Sulkavalainen perheellinen pienviljelijä Mikko Peitsaro kesti kuitenkin sodan koettelemukset. Niin kuin monta kertaa aiemminkin teräshelvetissä hän pyrki tyhjentämään aivonsa kaikista ajatuksista ja keskittyi vain hengittämiseen. Välillä kauhu meinasi raivata väkisin tilaa, mutta kovaluontoinen Peitsaro tyrkkäsi moisen tunteen nopeasti syrjään. Ei täällä sopinut ajatella liikaa, muuten pääkoppa voisi seota.

Elämä ei ollut koskaan kohdellut Peitsarota hellällä kädellä. Lista vastoinkäymisistä oli pitkä ja alkoi jo hänen ollessa pieni lapsi. Isä oli kadonnut vapaussodan jälkimainingeissa tielle tietymättömille ja äiti oli kuollut espanjantautiin melkein heti perään. Mikko-poika ja hänen pikkusiskonsa olivat joutuneet huutolaislapsina eri teille, mutta varsinkin Mikolle onni oli kerrankin ollut myöten. Hän pääsi asumaan suureen maanviljelijäperheeseen, jonka vanhemmat kohtelivat ja kasvattivat häntä kuin omaansa. Oikeiden arvojen, kasvatuksen ja tietenkin hyvän luonteensa takia Mikko

löysi varsin vaivattomasti elämänpolkunsa, joka vei hänet lopulta aikuisiällä kahden lapsen isäksi, aviomieheksi ja pientilalliseksi. Jopa vanhaksiipiiksi jääneen pikkusiskonsa Mikko oli lopulta kutsunut kotiinsa asumaan, vaikka sisko oli äkkivääränä, hankalana ihmisenä Mikon täydellinen vastakohta. Veri oli vettä sakeampaa.

Peitsaron niukka mutta turvallinen arki oli kokenut kovan kolauksen vuonna 1939, kun talvisota oli alkanut. Hän oli joutunut koviin taisteluihin Laatokan pohjoispuolella Lemetissä ja haavoittunut aivan sodan lopussa käsivarteensa tuhotessaan maahan kaivettua panssari-vaunua. Rauhan jo tultua hän oli palannut sairaalasta kotitalalleen askareihinsa, mutta uusi sota oli pian taas ovella. Tyrjän taistelussa kesällä 1941 hän oli haavoittunut taas, mutta lyhyen sairaalareissun ja toipumisloman jälkeen hän oli palannut takaisin rintamalle. Samalla hän oli saanut ylennyksen alikersantiksi ja määräyksen ryhmänjohtajaksi, jonka tehtävän hän oli ottanut alusta lähtien vakavasti. Peitsaro oli loistava sotilas muttei mikään rämäpää. Alaiset ja esimiehet pitivät häntä suuressa arvossa, koska hän loi ympäristöönsä turvaa ja luottamusta usein pelkällä läsnäolollaan ja maanläheisellä suhtautumisellaan muihin ihmisiin.

Peitsaro ei pitänyt itseään mitenkään erityisenä sotilaina, eikä sankarinvittakaan sopinut hänen kumarille hartioiden. Vaatimaton suomalaismies, joka sai vähän väliä kuulla letkautuksia vähäisestä varresta, oli täydellisesti sinut itsensä ja ympäristönsä kanssa. Sota oli hänelle vain välttämätön paha, jonka melskeessä hän pärjäsi paljolti terveen järkensä ja luunkovan luonteensa takia. Edellisenä talvena rykmentinkomentaja oli ehdottanut Peitsarolle jopa Mannerheim-ristiä, mutta jostain syystä esitys

ei ollut mennyt läpi. Ehkä jalkaväkirykmentti 7 oli saanut jo osansa tästä korkeimmasta kunniamerkistä, jonka tavalinen rivisotilaskin pystyi ansaitsemaan sotilaallisilla näyttöillään. Asia ei haitannut Peitsaroa hiukkaakaan, tosin kunnianosoitusta seurannut rahallinen korvaus olisi toki maistunut niukkuuteen tottuneelle pienviljelijälle ilman muuta.

Kesän 1944 perääntymisvaihe oli ollut Peitsarolle hyvin raskas niin kuin kaikille muillekin suomalaissotilaille. Tappiot olivat olleet hirvittävät, mutta Siiranmäen taistelussa muutama viikko takaperin suomalaisjoukot Peitsaro mukaan luettuna olivat vihdoinkin saaneet puna-armeijan hyökkäyksen torjutuksi. Se oli antanut suomalaisjoukoille paljon kaivattua itseluottamusta: ei tässä ihan vielä oltu pelkästään perseelle potkittavana.

Vuosalmella sama meininki oli jatkunut. Venäläiset hakkasivat päätään verille suomalaisten raudanlujaa puolustusta vastaan, vaikka kovilla hekin olivat. Yhtä kaikki Suomen itsenäisyys oli veitsenterällä, ja sen edestä kannatti tapella kynsin ja hampain idän jättiläistä vastaan.

Kuin napista painaen kranaatinheitintuli lakkasi. Harjun laelta ja sen eteläpuolelta räjähti silmänräpäyksessä ilmoille tauoton käsiaseiden rätinä, jota vihollisen raskaat panssarit säestivät. Venäläisten hyökkäys Äyräpään harjun valtaamiseksi oli taas alkanut.

Peitsaro nosti varovaisesti päätään ja katseli ympärilleen. Märkää hiekkaa oli tarttunut paakkuna poskelle. Hiuksista valui vuolaana vettä otsalle. Vieressä olevalla pikaveneellä ei ajettaisi enää metriäkään. Peitsaron puoleinen laita oli hakkautunut silpuksi, ja moottorikin näytti saaneen pahasti osunaa. Ohut savukiehkura puski jostain moottorin uumenista ilmoille.

ELOONJÄÄMISTAISTELU VIHOLLISLINJOJEN TAKANA

Kesällä 1944 alikersantti Peitsaro painautuu istumaan selkä juoksuhaudan penkkaa vasten ja sulkee silmänsä kasvoillaan kärsivä ilme. Vihollishyökkäykset on saatu väsymättömin ponnisteluin torjuttua, mutta nyt Äyräpään puolustuslinja murtuu. Silmittömän kaaoksen keskellä kersantti Ylä-Huikku ottaa nimettömästään sormuksen ja pyytää Peitsarota toimittamaan sen vaimolleen sodan loputtua.

Puna-armeijan vangiksi jäänyt haavoittunut Peitsaro laahustaa runnellun mieslauman mukana kohti tuntematonta. Helvetillisen vankeuden aikana Peitsaro ei unohda aseveljensä viimeistä toivetta. Se muistuttaa kauas jääneestä kodista ja lupauksesta, jonka Peitsaro aikoo pitää.

Kristian Kosonen kuvaa seitsemännessä romaanissaan sotaa uudesta näkökulmasta, kun vankileireillä riutuvat suomalaissotilaat käyvät taistelua henkäys kerrallaan, pysymällä elossa.

9 789523 766389

84.2 • ISBN 978-952-376-638-9

BAZAR www.bazarkustannus.fi

Kannen suunnittelu Mika Tuominen

Kannen kuvat SA-kuva, Mika Tuominen